

6. Криницький І.Є. Теоретичні проблеми податкового процесу : дис. ...докт. юрид. наук : 12.00.07 / І.Є. Криницький. – Київ, 2010. – С. 10.

7. Кучерявенко Н.П. Курс налогового права: в 6-ти т. – Т. III: Учение о налоге / Н.П. Кучерявенко. – Х.: Легас; Право, 2005. – С. 135–141.

УДК 342.9

РОМАН В.П.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ІНВАЛІДІВ

У статті досліджено етимологічне тлумачення поняття «інвалід», проаналізовано його визначення у межах довідкової літератури, вітчизняного та міжнародного законодавства. Визначено авторське бачення зазначеного поняття. Окреслено зміст, особливості та ознаки адміністративно-правових відносин. Проаналізовано тлумачення зазначеного поняття. Визначено авторське бачення поняття «адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення прав інвалідів».

Ключові слова: інвалід, відносини, правовідносини, адміністративно-правові відносини, непрацездатний, пільгові категорії.

В статье исследовано этимологическое толкование понятия «инвалид», проанализированы его определения в пределах справочной литературы, отечественного и международного законодательства. Определены авторское видение этого понятия, содержание, особенности и признаки административно-правовых отношений. Проанализировано толкование указанного понятия. Определены авторское видение понятия «административно-правовые отношения в сфере обеспечения прав инвалидов».

Ключевые слова: инвалид, отношения, правоотношения, административно-правовые отношения, нетрудоспособен, льготные категории.

The article explores the etymological interpretation of the concept of “disabled person”, analyzes its definitions within the reference literature, domestic and international legislation. The author’s vision of this concept is defined. The content, features and signs of administrative-legal relations are defined. The interpretation of this concept is analyzed. The author’s vision of the concept of “administrative and legal relations in the sphere of ensuring the rights of disabled people” is defined.

Key words: disabled, relations, legal relations, administrative legal relations, disabled, privileged categories.

Вступ. Забезпечення основоположних прав та свобод людини і громадянина є невід’ємною складовою частиною діяльності будь-якої демократичної держави. Конституція України визначає, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави. Тому механізм системи державних органів та органів місцевого самоврядування побудований за такими принципами, щоб повною мірою сприяти реалізації прав осіб, які проживають у межах України.

Кожна людина має однаковий обсяг прав та спроможна самостійно, на власний розсуд реалізувати визначені Конституцією, законами України та чинними для України міжнародно-правовими актами права та свободи незалежно від расових, гендерних, релігійних, політичних, майнових та інших ознак. У цьому контексті людина розглядається безпосередньо як біо-

логічна істота, яка, в першу чергу, має природні, невід'ємні й невідчужувані права, які належать їй від народження. Ці права жодним чином не пов'язані з правовим статусом особи, зокрема, громадянством як зв'язком між людиною та державою, а беруть свій початок від об'єктивного факту – існування людини як живої істоти. Звичайно, невід'ємні, надані від народження права закріплені нормативно-правовими актами, але особливістю є те, що демократична держава не має змоги втручатись або обмежувати ці права, а має лише створювати умови для реалізації та забезпечення цих прав, а також змоги їх захисту у разі посягання на ці права або їх порушення. Такі права належать до першого покоління прав людини, які поряд із другим, третім та дискусійним четвертим поколінням становлять систему прав людини в сучасному світі. Кожна людина володіє комплексом прав усіх чотирьох поколінь, однак не кожна має змогу їх використати або застосувати в реальному житті.

Існує ряд об'єктивних та суб'єктивних чинників, які унеможливають реалізацію того або іншого конституційного права людиною. У цьому контексті зосередимо увагу на тих причинах та умовах, що напряду пов'язані з статусом особи в суспільстві, її рівнем та способом життя тощо. Тобто всіма тими обставинами, що в сукупності формують її як самостійний суб'єкт суспільного життя в державі. З урахуванням вищевказаного всіх осіб можна поділити на певні соціальні верстви (прошарки) населення. Представники, що належать до конкретної верстви, характеризуються приблизно однаковим рівнем доходів та подібним способом життя. Залежно від верств населення виділяють соціально захищені та соціально-уразливі верстви.

Особливої уваги потребують соціально-вразливі верстви населення, до яких можна віднести бездомних, пенсіонерів, інвалідів, дітей-сиріт, постраждалих від Чорнобильської аварії, малозабезпечені сім'ї, безробітних, осіб, які мають психічні захворювання тощо. Але, не виходячи за рамки нашого дисертаційного дослідження, предметом детального вивчення та ретельного аналізу будуть виступати інваліди, а саме – сфера забезпечення їх прав на території України.

Постановка завдання. Метою статті є визначення авторського бачення понять «інвалід», «адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення прав інвалідів», «адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення прав інвалідів» через розкриття їх сутності, аналізу структурних компонентів.

Питанням забезпечення прав та свобод людини, а також проблемам їх реалізації в сучасних умовах присвячені праці багатьох науковців, серед яких необхідно виділити В.Б. Барчук, І.Л. Бородін, П.В. Вовк, Л.В. Голяк, С.К. Гречанюк, О.В. Гришук, В.О. Демиденко, І.Ю. Дір, О.Г. Марценюк, В.В. Мацокин, А.П. Мукшименко, О.В. Негодченко, О.В. Синьов. Окрему увагу необхідно звернути на тих, хто безпосередньо займався дослідженнями проблематик, пов'язаних із реалізацією прав такої особливої категорії, як інвалід. До таких вчених належать Н.П. Коробченко, О.Й. Лесько, Т.А. Лихіна, О.М. Міщенко, Н.В. Мюллер, О.В. Паровошник, С.В. Пасічненко, В.І. Петрусевич, Є.Ю. Соболев, В.С. Тарасенко, А.Л. Терещенко, М.В. Чічкань, Л.П. Шумна та інші.

Результати дослідження. З метою всебічного дослідження адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення прав інвалідів вважається за доцільне розглянути зазначену тематику, логічно висвітлюючи кожен з її аспектів. По-перше, необхідно визначити правову категорію «інвалід»; по-друге, розглянути правовідносини, які виникають у сфері забезпечення прав інвалідів.

Етимологічно «інвалід» (від лат. *invalidus*) означає «безсильний, слабкий». Вперше на міжнародно-правовому рівні термін «інвалід» був закріплений Декларацією про права інвалідів, прийнятою резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.1975 р. Згідно із зазначеною Декларацією, «інвалід» означає будь-яку особу, яка не може самостійно повністю або частково забезпечити потреби нормального особистого або соціального життя через вроджені або набуті протягом життя фізичні або розумові здібності [1].

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» (ред. В.Т. Бусел) акцентує на тому, що інвалідом є людина, яка (назавжди або на тривалий час) частково чи повністю втратила працездатність унаслідок поранення, хвороби, каліцтва чи старості [2, с. 494]. Юридичний словник-довідник (за ред. Ю. С. Шемшученко) вказує, що інвалід – це особа, яка внаслідок хронічного захворювання або анатомічних дефектів, що викликають стійке, незважаючи на лікування, порушення функцій організму, змушена припинити професійну працю чи може працювати за умови значної зміни звичайних умов праці [3, с. 256–257].

Аналіз тлумачних словників дає змогу зробити висновок про певну обмеженість та замкненість на теоретичному рівні категорії «інвалід», що призводить до певної стагнації зазначеного поняття в медичній та юридичній літературі.

Враховуючи термінологічний аналіз досліджуваного поняття, варто зазначити, що *інвалідом можна вважати особу, яка має природжені або набуті протягом життя стійкі фізичні, психічні, інтелектуальні або сенсорні дефекти, вади або захворювання, що заважають їй повноцінно брати участь у суспільному житті нарівні зі здоровими людьми, а також має офіційний документ, виданий органами державної влади, що підтверджує наявність інвалідності в конкретної особи.*

З урахуванням сформованого визначення варто зазначити, що сфера забезпечення прав інвалідів є значною за обсягом та багатоаспектною категорією, яка поширюється на значне коло суспільних відносин. Через це вважаємо за доцільне окреслити коло правовідносин, які безпосередньо є важливими для розкриття змісту нашого дослідження, а саме – адміністративно-правових відносин та місце в них контрольно-наглядової діяльності. Перш за все, з метою визначення сутності зазначених відносин необхідно звернутися до теоретичних розробок та правових доктрин, що висвітлюють їх поняття та особливості.

О.Ф. Скакун визначає правовідносини як врегульовані нормами права вольові суспільні відносини, що виражаються в конкретному зв'язку між правомочними і зобов'язаними суб'єктами – носіями суб'єктивних юридичних прав, обов'язків, повноважень і відповідальності – і забезпечуються державою [4, с. 403]. В.В. Колейчиков під правовідносинами розуміє врегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких виступають як носії взаємних суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, що забезпечуються державою [5, с. 138]. М.В. Цвік наголошує, що правовідносини – це суспільні відносини, які є юридичним виразом фактичних суспільних відносин, де одна сторона на основі правових норм вимагає від іншої сторони виконання певних дій або утримання від них, а інша сторона має виконати ці вимоги, що охороняються державою [6, с. 335]. Останнє визначення, на нашу думку, є більш вузьким, порівняно з іншими, і демонструє зобов'язальну сторону правовідносин.

Отже, в широкому розумінні правовідносини можна визначити як суспільні відносини, що виникають у певній сфері суспільного життя та регламентовані нормами права. Тобто визначені на законодавчому рівні або закріплені в інших нормативно-правових актах (зокрема підзаконних).

Зазначені різновиди правовідносин в більшості випадків мають постійні та потужні між собою зв'язки, що пов'язано з дотичними або широкомасштабними сферами суспільного життя, які створюють умови для виникнення, розвитку та усталення кількох видів правовідносин. Крім того, нині більшість сфер мають зв'язки, що характеризуються такими особливостями:

- по-перше, конституційно-правові відносини є базовими та мають місце в усіх сферах та галузях, що визначені законодавством;
- по-друге, координація й диференціація правовідносин у конкретній сфері відбуваються за допомогою нормативно-правової регламентації;
- по-третє, розширення сфер життєдіяльності, що підлягають впливу адміністративно-правового регулювання, створюють умови для поширення адміністративних правовідносин у різноманітні сфери суспільного життя.

З урахуванням вищевикладеного вбачається за доцільне визначитися з поняттям регулювання (віл лат. *regulo* – впорядкування): це підтримання сталості протікання будь-якого процесу [7, с. 152]; впорядкування чого-небудь, керування чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі [2, с. 1207]. Отже, правове регулювання – це підпорядкування суспільних відносин правилам поведінки, які регламентовані нормами права та закріплені в нормативно-правових актах.

Таким чином, адміністративно-правове регулювання є цілеспрямованим правовим впливом правових засобів, зокрема правових норм, на суспільні відносини, що виникають у певній сфері суспільного життя з метою впорядкування цих відносин, забезпечення правопорядку, прав та законних інтересів людини і громадянина або з іншою метою.

Зазначене дає підстави для розуміння *адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення прав інвалідів як цілеспрямованого правового впливу компетентних органів за допомогою різноманітних правових засобів на суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення прав інвалідів із метою впорядкування цих відносин та створення умов для реалізації, охорони та захисту прав й інтересів інваліда.*

Під час вищевказаного регулювання провідну роль відіграють правовідносини, які при цьому виникають. Адміністративно-правові відносини, поряд з адміністративними нормами та актами тлумачення, є складовим елементом механізму адміністративно-правового регулювання [8, с. 97].

У науковій літературі питанню адміністративно-правових відносин приділено досить багато уваги. Удосконаленням їх визначення, виокремленням особливостей, ознак, змісту, сутності та значення займалася значна кількість науковців, а тому зазначена категорія є динамічною та вражає плюралізмом думок.

Так, В.Б. Авер'янов під адміністративно-правовими відносинами розуміє врегульовані нормами права суспільні відносини, в яких сторони взаємопов'язані та взаємодіють шляхом здійснення суб'єктивних прав і обов'язків, установлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами [9, с. 82]. Т.О. Коломоєць вказує, що адміністративно-правові відносини – це суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, суб'єкти яких наділені правами і обов'язками у сфері забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб [10, с. 43–44]. З.Р. Кісіль адміністративно-правові відносини розглядає як врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які утворюються в сфері державного управління [11, с. 60].

Однак В.К. Колпаков розглядає адміністративно-правові відносини в широкому значенні та зауважує, що поняття адміністративно-правових відносин стає дедалі ширшим і виходить за межі державного управління. Крім того, визначаючи значення адміністративно-правових відносин в адміністративному праві, він наголошує на тому, що вони є головним об'єктом наукового осмислення щодо формування адміністративно-правової доктрини, емпіричною базою для виведення і формулювання теоретичного ядра галузі – предмету адміністративного права [12, с. 101].

Висновки. Аналізуючи погляди вчених адміністративістів, можна стверджувати, що предметом адміністративного права виступають суспільні відносини, що виникають між суб'єктом владних повноважень (органами виконавчої влади, місцевого самоврядування або інших інституцій) та підпорядкованими йому суб'єктами з управлінською метою.

Все це в сукупності дає змогу зробити висновок, що *адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення прав інвалідів – це врегульовані нормами адміністративного права та процесу суспільні відносини, які виникають між суб'єктом владних повноважень та особою, якій в установленому законом порядку надано статус інваліда з метою реалізації останнім законних прав, свобод та інтересів.*

Підсумовуючи викладене, треба зазначити, що забезпечення прав інвалідів є складовою частиною діяльності органів державної влади, які уповноважені здійснювати соціальну політику та створювати реальні умови для надання інвалідам змоги повноцінно реалізувати свої права. Вагомє місце займають адміністративно-правові відносини, які при цьому виникають.

Список використаних джерел:

1. Декларація про права інвалідів, прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.1975 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_117.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Юридичний словник-довідник / За ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: «Феміна», 1996. – 696 с.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / О.Ф. Скакун ; Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
5. Правознавство: Підручник / За ред. В.В. Копейчикова, А.М. Колодія. – К: Юрінком Інтер, 2004. – 752 с.
6. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.
7. Толковий словарь русского языка / Под ред. Д.Н. Ушакова. – М.: Гос. ин-т «Сов. энцикл.» ОГИЗ; Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1935–1940. (4 т.) – 1562 с.
8. Курс адміністративного права України: підручник / [В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко та ін.] / за ред. В.В. Коваленка. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 808 с.

9. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. – 584 с.

10. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник / Т.О. Коломоєць. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.

11. Кісіль З.Р., Кісіль Р.В. Адміністративне право: [навч. посіб.] / З.Р. Кісіль, Р.В. Кісіль. – 3-тє вид. – К. Алерта; ЦУЛ, 2011. – 696 с.

12. Колпаков В.К. Адміністративно-правові відносини: поняття і види / В.К. Колпаков // Юридичний науковий електронний журнал. – 2013. – № 1. – С. 101–104.

УДК 342.56 (477)

РУНОВА В.В.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛУЄ ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРЬКИМИ СУДАМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР

У статті на основі аналізу норм чинного законодавства України визначено можливі шляхи удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює здійснення господарськими судами адміністративних процедур. Зазначено, що законодавець у процесі нормотворчої діяльності у вказаній сфері має слідувати потребам часу та місця, а також використовувати позитивний досвід нормотворчої практики європейських держав, одночасно підтримуючи основні вітчизняні надбання у сфері правосуддя.

Ключові слова: адміністративне законодавство, господарські суди, адміністративні процедури.

В статье на основе анализа норм действующего законодательства Украины определены возможные пути совершенствования административного законодательства, которое регулирует осуществление хозяйственными судами административных процедур. Отмечено, что законодатель в ходе нормотворческой деятельности в указанной сфере должен следовать потребностям времени и места, а также использовать положительный опыт нормотворческой практики европейских государств, одновременно поддерживая основные отечественные достижения в сфере правосудия.

Ключевые слова: административное законодательство, хозяйственные суды, административные процедуры.

The article, based on an analysis of the current legislation of Ukraine identified possible ways to improve administrative law governing commercial courts implement administrative procedures. It is noted that the legislator during the legislative activity in this sphere should follow the needs of time and place, and use the positive experience of the European rule-making powers, while maintaining the basic domestic achievements in the field of justice

Key words: administrative law, commercial courts, administrative procedures.

Вступ. Адміністративні процедури діяльності господарських судів України чітко регламентовані чинним законодавством. Дослідження норм правових актів, а також аналіз практичної ситуації, яка склалася на сьогодні у сфері забезпечення господарськими судами правосуддя,

---

© РУНОВА В.В. – здобувач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки (Сумський державний університет)